

Työterveyslaitos

Ammattiastma

LT, keuhkosairauksien erikoislääkäri
Irmeli Lindström

Erja, 58v.

- 25 askivuotta tupakoinut nainen
- V. 2006 alkaen työskennellyt harjatehtaalla
- 3 vuoden ajan nuhaa ja hengenahdistusta töihin liittyen
- 11/2013 todettu astma PEF vrk seurannan perusteella
- PEF-työpaikkaseuranta:
PEF 80 l/min valkofiiberin käsittelyyn liittyen

Tutkimustuloksia

Ihopistokeet:

Perussarja, kotimaiset puupölyt ja varastopölypunkit kielteiset.

Histamiini 8 mm, negatiivinen kontrolli 0 mm.

Agave lechuguilla 7mm.

Immunospot:

Erittäin vahva, spesifi sitoutuminen

Agave Lechuguilla-näytteeseen.

Spesifi inhalaatioaltistus:

10 minuutin kuluttua hengenahdistusta

FEV1 -32%, ammattinuhan sopiva reaktio

Työhön liittyvä astma (WRA)

Ammattiastma (OA)

Työn pahentama astma (WEA)

Herkistymisen aiheuttama astma

Ärsytyksen aiheuttama astma

Kosteusvaurio- mikrobi- altistumiseen liittyvä astma

Proteiiniallergeenit
Tietyt kemikaalit

Hengitysteitä ärsyttävät
kemikaalit

Mukaeltu Tarlo et al 2008

Työperäiset hengitystiealtisteet

Proteiiniallergeenit:

- ✓ Eläinproteiinit
- ✓ Kasviproteiinit
- ✓ Entsyymit

IgE-välitteinen herkistyminen

Kemikaalit
Metallit

Herkistyminen

Ärsytysreaktio:

- ✓ Ammoniakki
- ✓ Klooriyhdisteet
- ✓ Hapot
- ✓ Emäkset

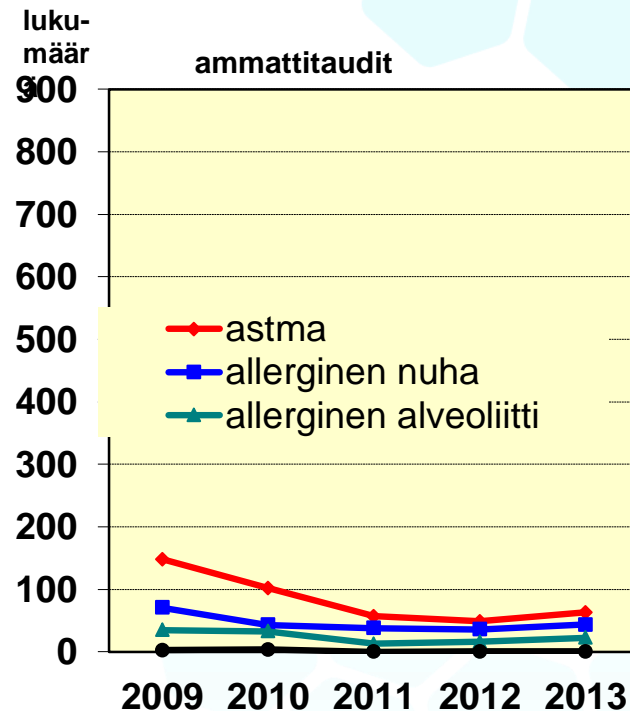
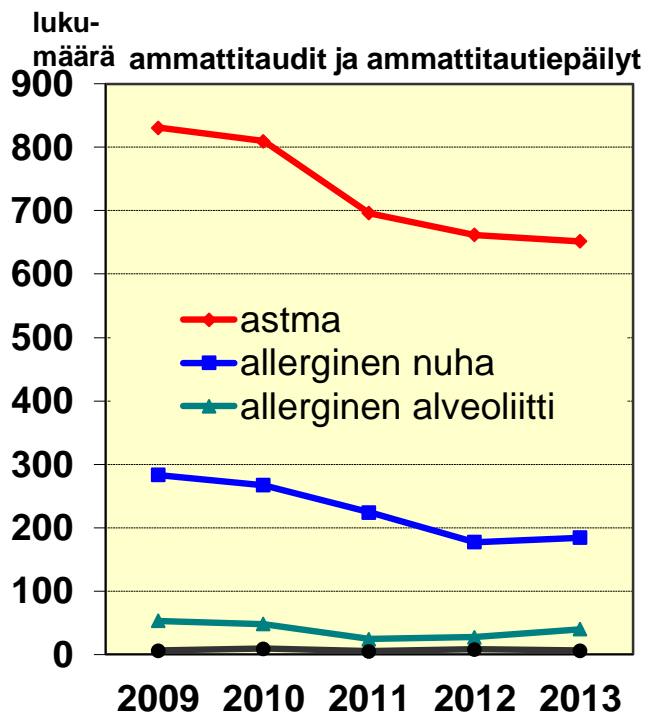
IgE-välitteinen:

- ✓ Haptoanhydritit
- ✓ Platina
- ✓ Kloramin-T
- ✓ (Isosyanaatit)

Ei-IgE-välitteinen:

- ✓ Isosyanaatit
- ✓ Akrylaatit
- ✓ Persulfaatit

Hengitystieallergiat diagnoosin mukaan 2009-2013

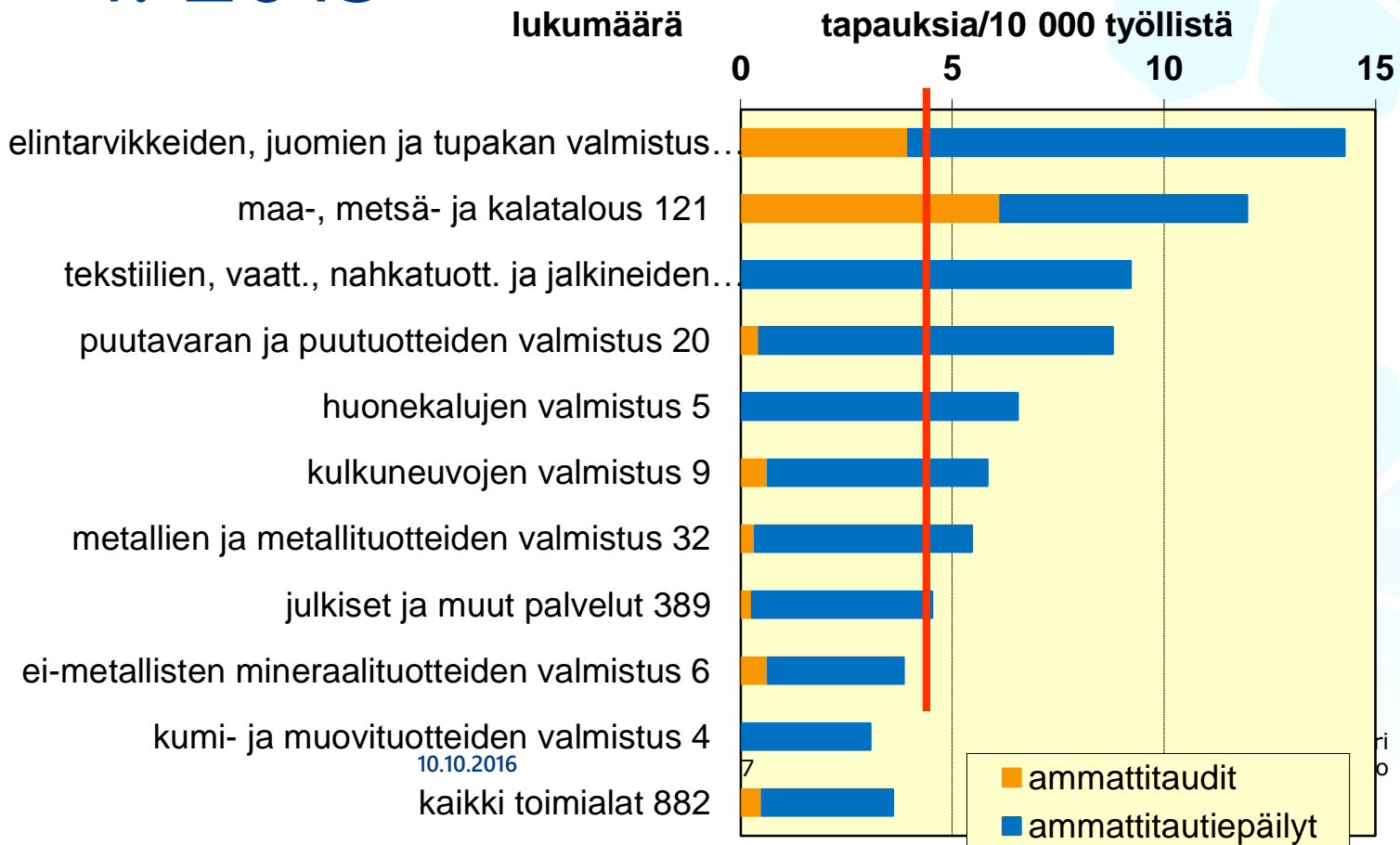

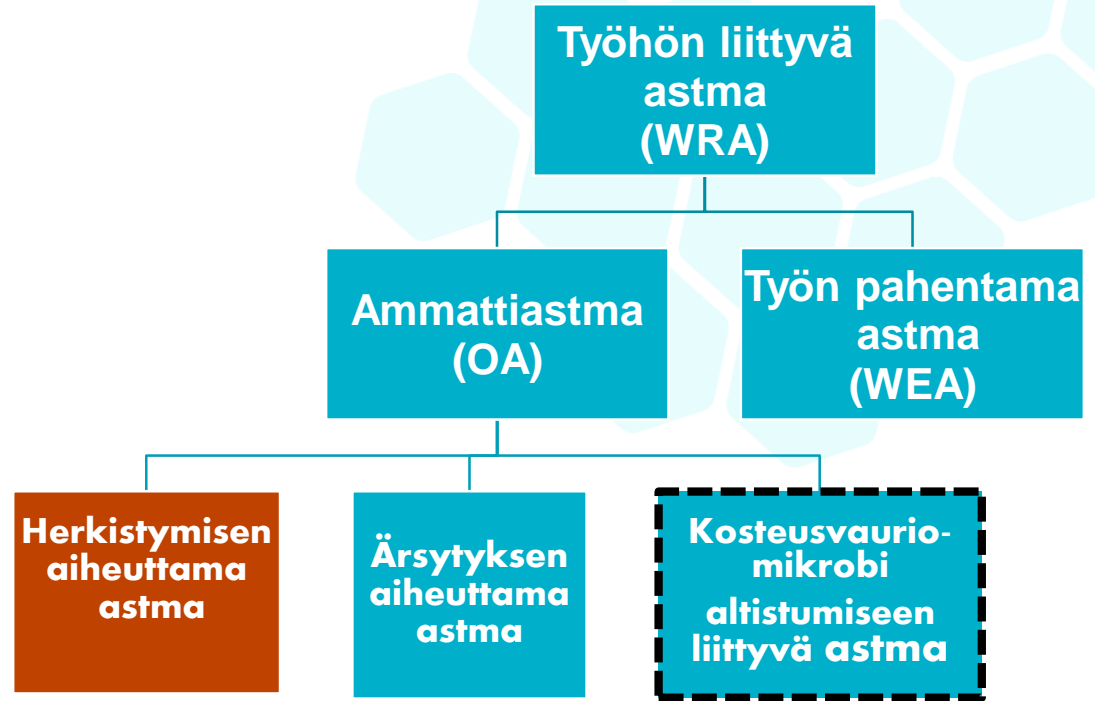
10.10.2016

6

Työperäisten sairauksien rekisteri
Lea Palo

Hengitystieallergiat toimialaryhmän mukaan v. 2013

1) Herkistymisen aiheuttama ammattiastma

Koe-eläimet

Jauhot ja viljat

Juustokumina

Mansikki

Proteiinialtisteita:

Torjuntaeliöt

Eksoottiset puulajit

Hiusten muotoilutuotteet:
hydrolysoitu vehnäproteiini

Leipomotyö

- Jauhot
  - kotimaisten lisäksi myös mm. soija, tattari, maissi, lupiini
- Entsyymit (leivän paranteissa)
  - käytössä useita entsyymejä mm alfa-amylaasi (homeperäinen), hemisellulaasi, sellulaasi, lipaasi ksylanaasi
- Mausteet
- Jauhokoisa

Maatalous

- Viljat
- Eläinepiteelit
  - kaupallinen lehmäute toimii huonosti:
32% herkistyneistä kaupalliselle uutteella negatiivisia
Heutelbeck 2009
- Varastopunkit
- Rehujauhot
  - sisältävät lähes aina soijaa
- Homeet
- Hämähäkki

Huonehämähäkki,

Automaalien
isosyanaatti kovetteet

Ortopediset kipsit: MD-
isosyanaatti

Kemikaalialtisteita

Tuulimyllyjen, lentokoneiden ja veneiden
valmistuksessa käytetyt hartsit

Hiusvärit

Viemäriputkukset:
epoksi ja isosyanaatit

Rakennekynsien ja ripsiliimojen
akrylaatit

KLORILLI

Päiväys: 3.2.2014

Edellinen päiväys: 15.5.2012

KOHTA 1. AINEEN TAI SEOKSEN JA YHTIÖN TAI YRITYKSEN TUNNISTETIEDOT

- 1.1 Tuotetunniste**
1.1.1 Kauppanimi
 KLORILLI
- 1.1.2 Tunnuskoodi**
 8109,8110,3100268
- 1.2 Aineen tai seoksen merkitykselliset tunnistetut käytöt ja käytöt, joita ei suositella**
1.2.1 Käyttötarkoitus
 Erikoisdesinfektioaine.
- 1.3 Käyttöturvallisuustiedotteen toimittajan tiedot**
1.3.1 Valmistaja, maahantuoja, muu toiminnanharjoittaja
 KiiltoClean Oy
Katuosoite Tengströminkatu 6
Postinumero ja -toimipaikka 20360 Turku, Finland
Postiosoite PL 157
Postinumero ja -toimipaikka FI-20101 Turku, Finland
Puhelin +358 (0)207 710 400
Telefax +358 (0)207 710 402
Y-tunnus 1799926-0
Sähköposti asiakaspalvelu@kiiltoclean.fi
- 1.4 Hätäpuhelinnumero**
1.4.1 Numero, nimi ja osoite
 HUS/ Myrkytystietokeskus: PL 340, 00029 HUS, p. 09-471 977

R42/H334
 =hengitysteitse
 herkistävä

Merkintä voi puuttua esim., jos

- 1) Pitoisuus on pieni
- 2) Herkistävä tuote syntyy vasta kemiallisen prosessin tuloksena
- 3) Uusi herkistäjä

KOHTA 2. VAARAN YKSILÖINTI

- 2.1 Aineen tai seoksen luokitus**
1272/2008 (CLP)
 Skin Corr. 1B, H314
 Met. Corr. 1, H290
 Resp. Sens. 1, H334
 Eye Dam. 1, H318
 EUH031
 EUH208
67/548/EEC - 1999/45/EC
 C; R34-42-31
- 2.2 Merkinnät**
67/548/EEC - 1999/45/EC
 C Syövyttävä
- R-lausekkeet**
 R31 Syövyttävää.
 R42 Altistuminen hengitysteitse voi aiheuttaa herkistymistä.
 R31 Kehittää myrkyllistä kaasua hapon kanssa.
- S-lausekkeet**
 S36/37 Käytettävä sopivaa suojavaatetusta ja suojakäsineitä.
 S23 Vältettävä kaasun/huurun/höyryn/sumun hengittämistä.
 S39 Käytettävä silmien- tai kasvonsuojainta.
 S26 Roiskeet silmistä huuhdeltava välittömästi runsaalla vedellä ja mentävä lääkäriin.
 S45 Onnettomuuden sattuessa tai tunnettaessa pahoinvointia hakeuduttava heti lääkärin hoitoon (näytettävä tätä etikettiä, mikäli mahdollista).
- 2.3 Muut vaarat**

Kampaamotyö

- Vaalennusaineet (persulfaatit)
- Värit (para-aminoyhdisteet)
- Henna, indigo, muut luonnontuotteet
- Muotoilutuotteet (hydrolysoitu vehnäproteiini)

Isosyanaatit

- automaalit (HDI ja IPDI)
- taivutusta kestävät liimat (MDI, TDI, HDI)
- kovat eristevaahdot (MDI ja TDI)
- parketti- ja huonekalulakat
- vaahtomuovipatjat (MDI ja TDI)
- huonekalujen pehmusteet
- kimmoiset koneenosat
- ortopediset kipsit (MDI)

Akrylaattit

metakrylaatit ja syanoakrylaatit

- hammasproteesien valmistus
- hampaiden muovipaikka-, sidos- ja pinnoiteaineet
- rakennekynnet ja niiden liimat, muu kynsikosmetiikka
- ruuvilukitteet l. anaerobiset liimat metalliteollisuudessa
- lakat, liimat, pinnoitteet, painovärit jne.
- UV-kovettuvat pinnoitteet (lakat, petsit)
- piirilevyjen valmistus

Ammattiastman taudinkuva

- Nuhaoire edeltää usein astmaoireita
- Vapaapäivinä helpottavia astmaoireita
- Oireet voivat liittyä tietyn aineen käsittelyyn
- Astma alkanut (selvästi vaikeutunut) kyseisessä työssä

Herkistymisen aiheuttaman ammattiastman osoittaminen

Peruskriteerit:

Altistuminen
Taudinkuva sopiva
Astma osoitettu
Erotusdiagnostiikka
negatiivinen

+

Syy-yhteys:

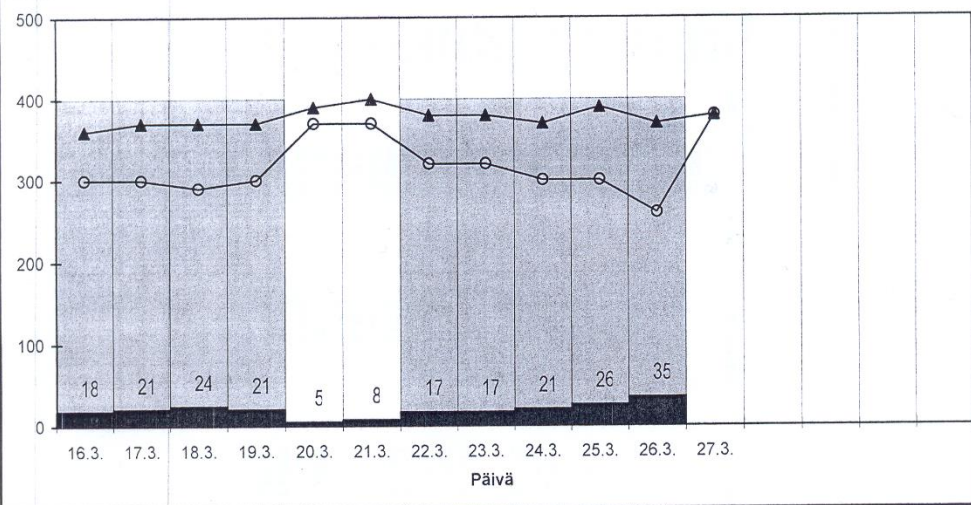
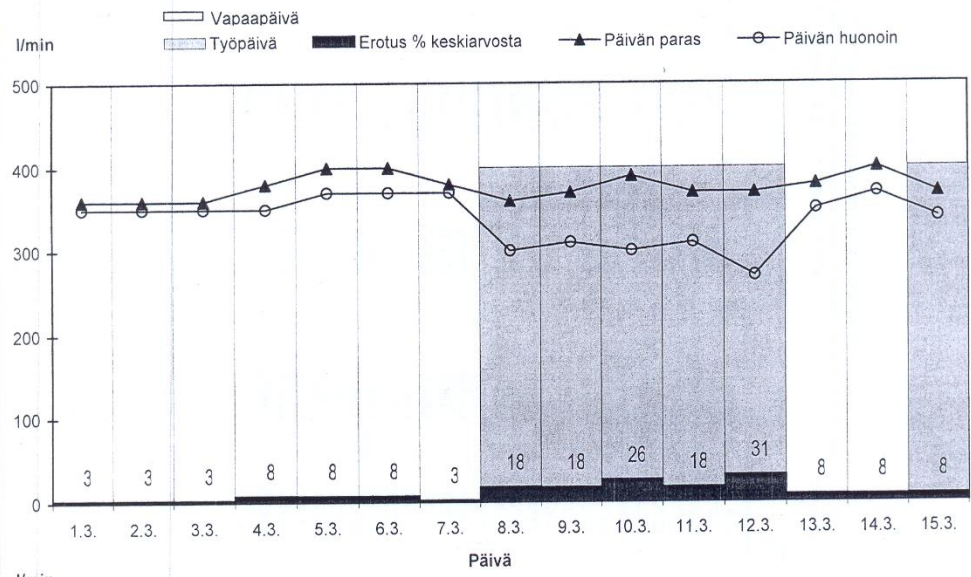
Prick-testit, IgE-va
PEF-työpaikkaseuranta
Spesifit inhalaatioaltistukset

=

Ammattiastma

	Työpäivinä	Vapaapäivinä	
Keskiarvo l/min	340	372	Vapaa- ja työpäivien: keskiarvojen erotus: 32 l/min
Pienin	260	350	minimien keskiarvojen erotus: 61 l/min
Suurin	390	400	maksimien keskiarvojen erotus: 10 l/min
Vrk-vaihtelun %-lukujen ka	71	20	
Vrk:n luku, jona vaihtelu väh. 20 %	8	5	
			- Huom! Prosentit laskettu minimin ja maksimin keskiarvosta.

Ammattiastma 1

Vuorokausivaihtelu lisääntyy työpäivinä

Päivämäärä	T/V	Kellon aika	Kotona PEF-puhallusta			Huomioi
29.9	V	4.45	420	410	(430)	ilman lääkettä
29.9	V	5.15	440	(460)	450	Seretide otettu 1hv. klo. 4.4
29.9	T	6.45	470	480	(490)	ei vielä perkausta, Nuha on!
29.9	T	7.45	(370)	350	350	Perkauskone käyntiin 7.20!
29.9	T	9.45	300	(310)	300	ahdistus tuntuu, yskittäi
29.9	T	11.45	320	(330)	310	yllättävän hyvä olo, Perkaus loppusuoralla
29.9	T	13.45	310	320	(330)	lievä ahdistus, Nuha
29.9	V	15.45	330	(340)	330	— " —
29.9	V	17.45	(320)	310	300	Ahdistus tuntuu
29.9	V	19.45	(320)	300	310	tukkoinen olo
29.9	V	21.15	(370)	350	350	otin seretiden klo. 20.45
30.9	V	4.45	390	(410)	400	olo nuhainen, tukkoinen ei ahdistusta
30.9	V	5.15	450	(460)	460	seretide 1hv. klo: 4.45!
30.9	T	6.45	(520)	510	500	Flunssainen olo, muuten hyvä olo.
30.9	T	7.15	(490)	470	470	

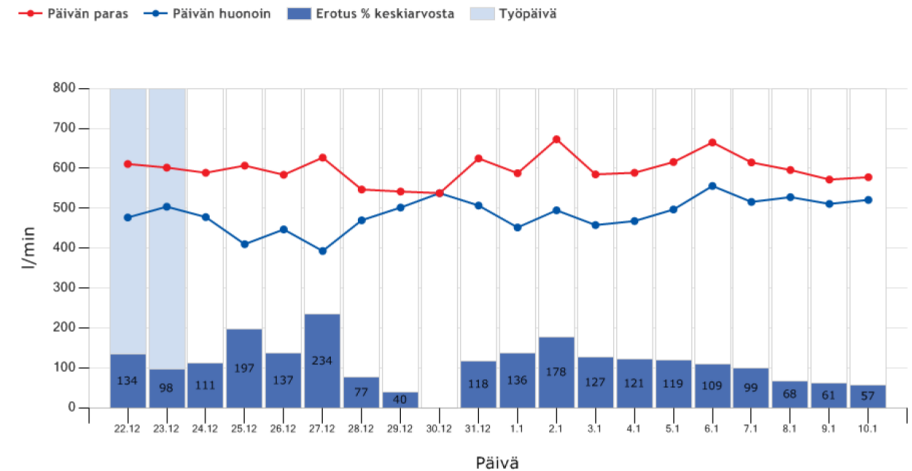
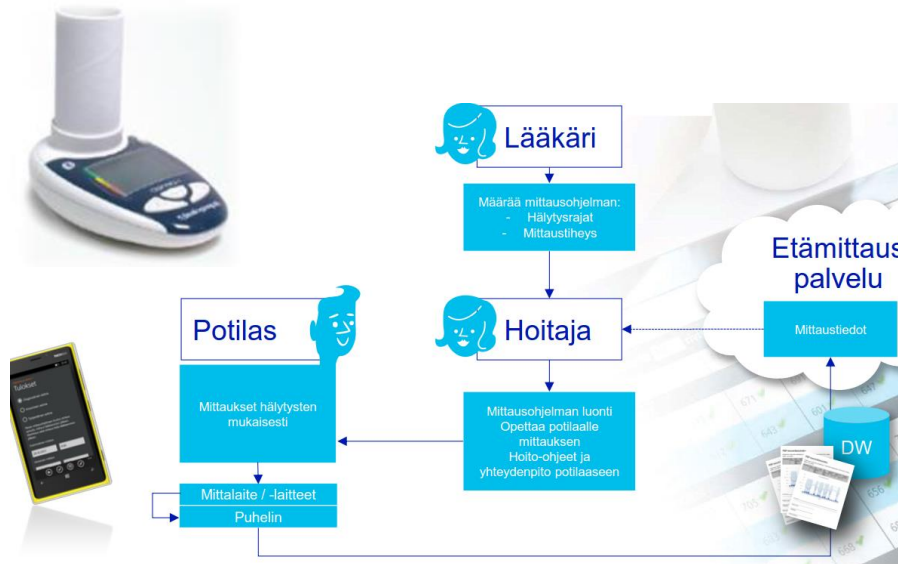
Ammattiastma 3

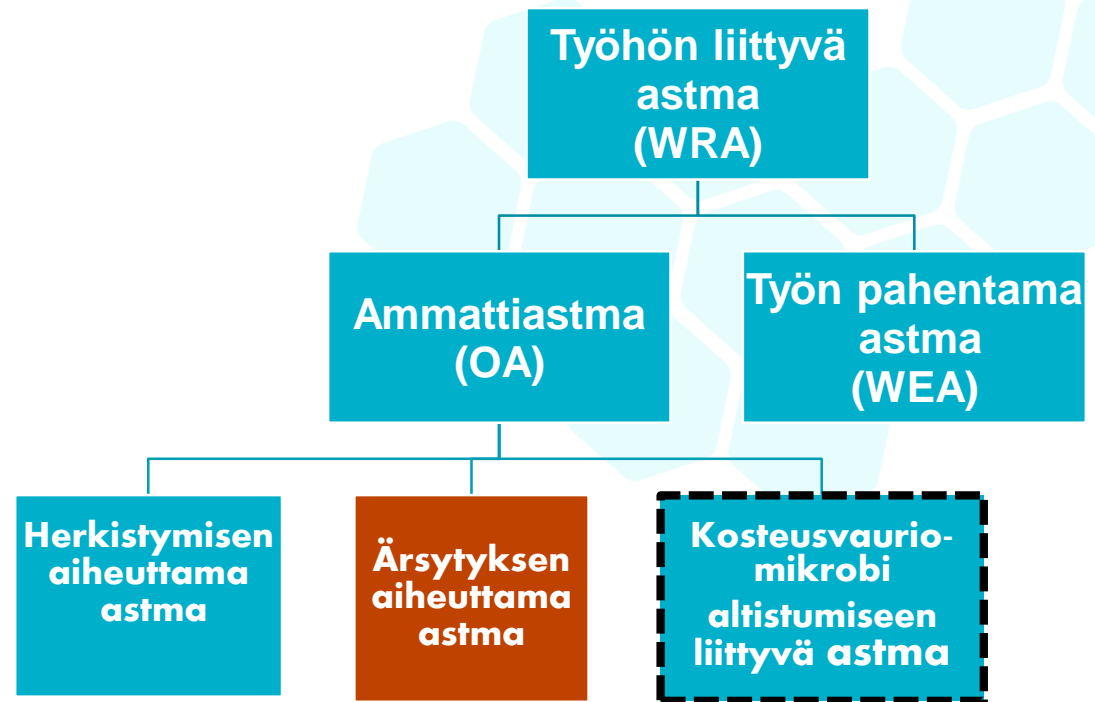
Tiettyihin työtehtäviin liittyvät matalat arvot

PEF etämittaus

- Elisa on kehittänyt PEF-etämittaus- palvelun
- Älvpuhelimien yleistymisen mahdollistaa laajan käyttöönoton

Ärsytyksen aiheuttama astma

Äkillisen ärsytyksen aiheuttama astma (ent. RADS)
Toistuvan ärsytyksen aiheuttama astma

Ammattikeuhkosairauksien asiantuntijaryhmä (AKAR):

Lindström I ym Duodecim 20/2014

Ammoniakki
Rikkihappo

RUDS

Laryngiitti
Toiminnallinen äänihuulioire

Trakeiitti

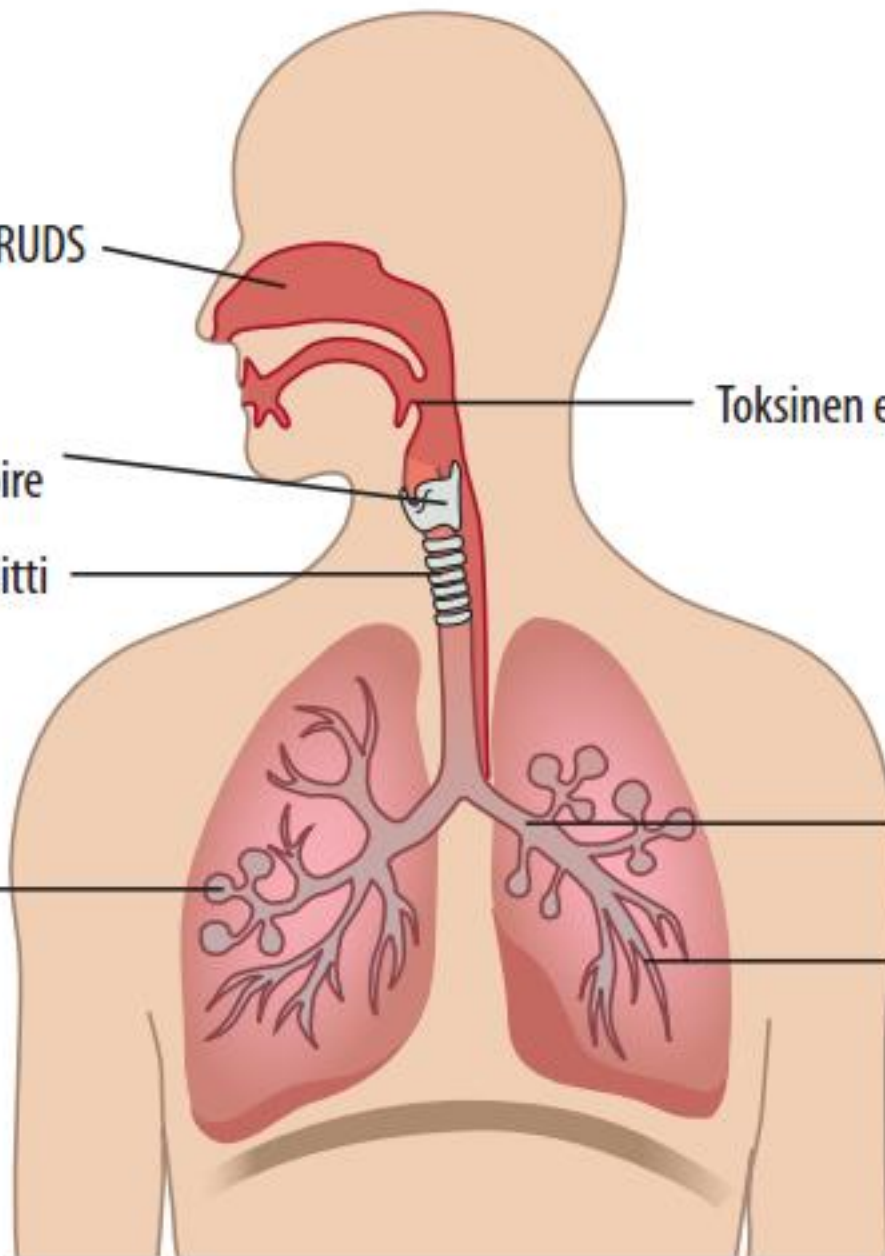
Toksinen pneumoniitti

Typpioksidi
Otsoni
Fosgeeni

Toksinen epiglottiitti

Astma

Obliteeroiva bronkioliitti

Aineryhmä	Yksittäisiä esimerkkejä
Epäorgaaniset klooriyhdisteet	kloorikaasu (Cl_2), klooridioksidi (ClO_2)
Epäorgaaniset rikkiyhdisteet	rikkivety (H_2S), rikkidioksidi (SO_2), rikkihappo (H_2SO_4)
Hapot	riikkihappo (H_2SO_4), vetyfluorihappo (HF), typpihappo (HNO_3), suolahappo (HCl), jääetikka (väkevä etikkahappo, CH_3COOH)
Emäkset	ammoniakki (NH_3), natriumhydroksidi (NaOH)
Hapettavat aineet	vetyperoksidi (H_2O_2), otsoni (O_3)
Muut kemikaalit tai kemikaaliseokset	isosyanaatit, formaldehydi (CH_2O), fosfiini (PH_3), palokaasujen seokset

AKAR

	Äkillisen ärstyksen aiheuttama astma	Toistuvan ärstyksen aiheuttama astma	Pitkäaikaiseen lievään ärstykseen liittyvä astma
Altistuminen	Yksittäinen tai muutama suuri ilmapitoisuus	Toistuvat suuret ilmapitoisuudet	Toistuvat kohtalaiset ilmapitoisuudet
Sairauden alkaminen	Noin vuorokauden kuluessa	Heti altistumisen jälkeen tai vähitellen toistuvien altistumisten aikana.	Päivien-vuosien kuluttua altistumisesta
Altistumisen ja sairauden yhteyden osoittaminen	Läheinen ajallinen yhteys.	Dokumentoituja toistuvia altistumisia.	Väestötutkimukset

Äkillisen ja toistuvan ärsytyksen aiheuttaman astman diagnostiset kriteerit

Yksittäinen tai useampi altistuminen korkeille pitoisuuksille hengitysteitä ärsyttävää ainetta

Altistuminen ja astmaoireiston alkaminen ovat läheisessä ajallisessa yhteydessä toisiinsa

Hengitysteiden epäspesifinen hyperreaktiivisuus tai palautuva hengitystieobstruktio (astma Käypä hoito 2012)

Mahdollinen aiempi ahtauttava keuhkosairaus on selvästi erotettavissa nykysairaudesta

Oireet ja keuhkotoiminnan muutokset kestävät vähintään kuukausia

Ärsytyksen aiheuttamia astmoja

Aiheuttaja	Altistumistapahtuma	
Natriumhydoksidi ja -kloridi	Autohallin lattian pesu, ilmanvaihdon ja lattialämmityksen ongelma +	Äkillinen
Kuivasementti (pH 11-13)	Tunnelin betoniruiskutus sähkökatko	Äkillinen
Klooridioksidi	Sellutehtaan vuoto	Äkillinen
Vetyperoksidi	Vanukastehtaan desinfiointi Ilmanvaihdon ongelma	Toistuva
Hapot, ammoniakki	Lannoite, fosfori-, rikki- ja typpihappotehtaan puhdistustyöt	Toistuva

Päivystystilanne AKAR

- Anamneesi:
  - Tarkka kuvaus altistustapahtumasta
  - Oireet ja niiden alku vs. altistuminen.
  - Aiemmat keuhkosairaudet
- Tutkimukset:
  - Thorax rtg
  - O2 saturaatio, astrup
  - PEF
  - CRP,PVK
  - Kokoveri- ja virtsanäyte pakkaseen(www.ttl.fi/biomonitorointi)

Akuutti hoito

Hengitettävä kortisoni suuremmalla annoksella kuin astman hoidossa yleensä vähintään 5vrk:n ajan

(esim. budesonidi/beklometasoni 400µg 2-3hvx4, flutikasoni 500µg 1hvx4, nebulisaattorilla budesonidi 0.5mg/ml 2mlx4/)

Suonensisäinen tai tablettimuotoinen kortisoni erittäin

voimakkaan altistumisen jälkeen (esim. metyyliprednisoloni 40-80mg x4)

Tarvittaessa: lisähappi, bronkodilatoiva lääkitys, raseeminen adrenaliini, hengitystukihoito

Jatkohoito

Hengitettävän kortisonin annoksen lasku

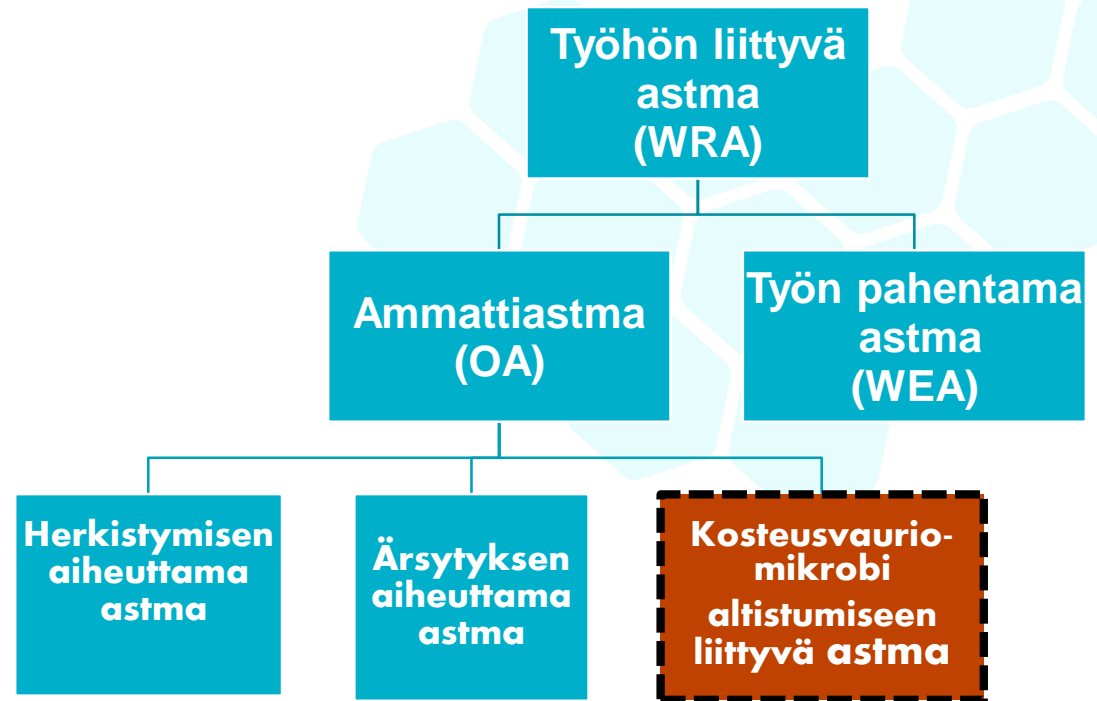
(esim.** budesonidi/beklometasoni 400µg 2hvx2, flutikasoni 500µg 1hvx2, mometasoni 400µg 1hvx2, siklesonidi 160µg 2hvx2).

Kuten astman hoito yleensä.

Seuranta AKAR

- Epäiltäessä voimakasta altistumista seurattava sairaalassa muutamia päiviä.
  - Jos potilas oireeton ja keuhkojen toimintakokeet mukaanlukien hyperreaktiviteetti ovat normaalit, voi harkita inhaloitavan steroidin lopettamista 5vrk:n hoidon jälkeen.
  - Jatkoseuranta kaikille, joilla oireita ja/tai löydöksiä (1 vko, 2-3kk). Vaikeaoireiset erikoissairaanhoidossa.
  - Työterveyshuollossa arvioitava työolosuhteet.
- Yleensä potilaat voivat palata entiseen työhönsä.

Kosteusvauriomikrobi-altistumiseen liittyvä astma

Tutkimusnäyttö kosteusvaurioiden terveysvaikutuksista (WHO 2009)

Näytönaste	Terveysvaikutus
Näyttöä syy-yhteydestä	Ei mikään
Riittävä näyttö yhteydestä	Astmaa sairastavien hengitystieoireet Yskä, vinkuna, hengenahdistus Ylähengitystieoireet Hengitystieinfektiot Astman kehittyminen
Rajoitettu näyttö yhteydestä	Bronkiitti Allerginen nuha
Riittämätön näyttö	Uupumus, neuropsykiatriset oireet GI-oireet Syöpä Reumasairaudet Lisääntymisterveysvaikutukset

WHO guidelines for indoor air quality: dampness and mould. 2009

Kosteusvaurioastma ammattitautina 1.4.2009:

Diagnoosi tehty erikoissairaanhoidossa

1. Merkittävän altistumisen osoittaminen
2. Sairaushistoria tyypillinen

Astma puhjennut liittyen altistumiseen

1. Astman osoittaminen
Käypä hoito –suosituksen mukaisesti
2. Syy-yhteyden osoittaminen
PEF-työpaikkaseurannalla!
3. Muuta huomioon otettavaa

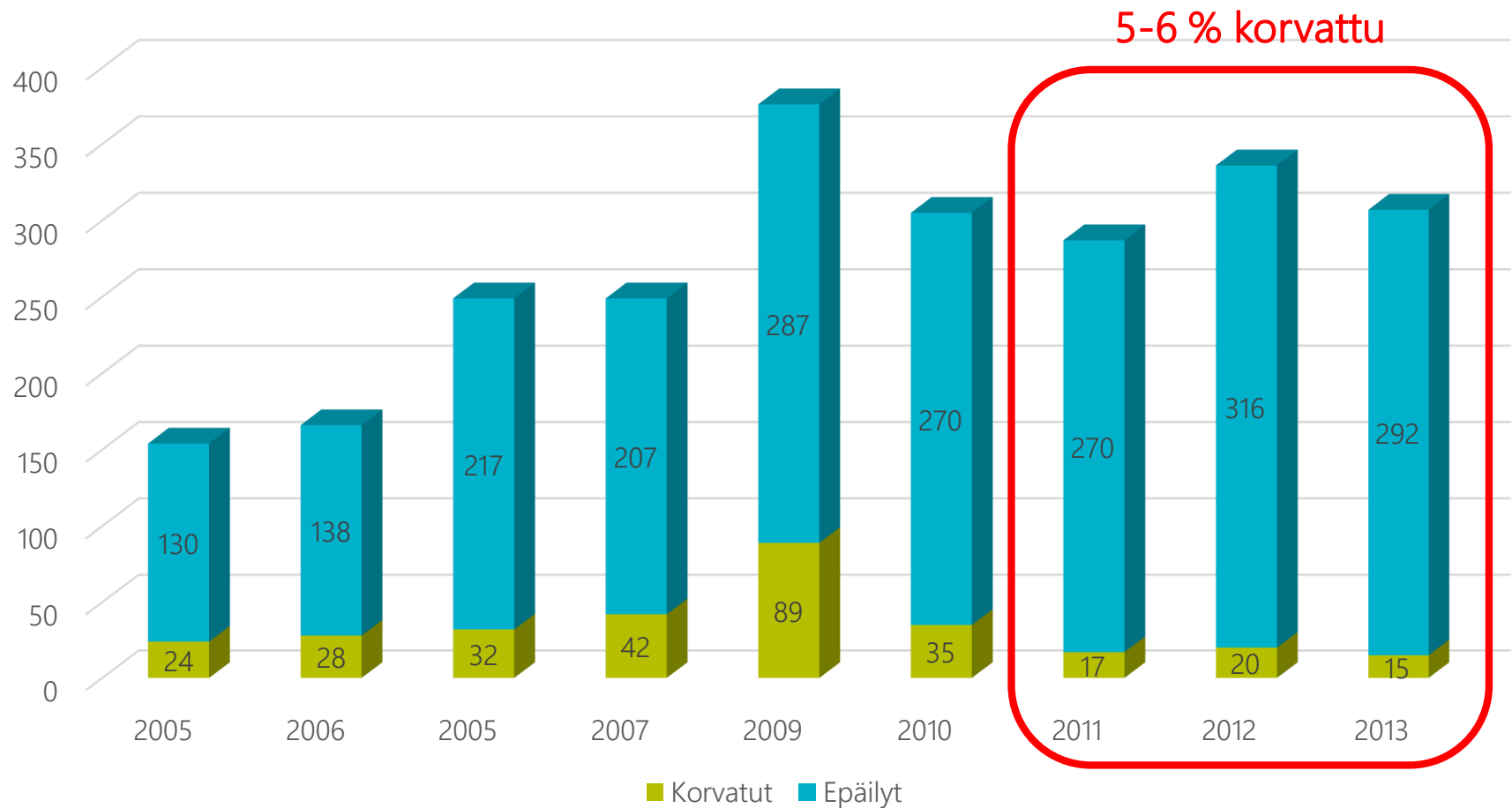
Merkittävän altistumisen osoittaminen

- Poikkeava mikrobikasvu (lajit ja pitoisuudet)
  - mikrobinäytteet materiaaleista, ilmasta
- Vauriokohdasta **ilmayhteys** työpisteen hengitysilmaan
- **Ajallinen yhteys** ts. löydökset siinä työpaikassa, jossa sairaus ilmennyt

Ilmanäytteet	Homeet > 50 cfu/m ³
	Aktinobakteerit > 5 cfu/m ³
Materiaalinäytteet	Homeet > 10 000 cfu/g
	Aktinobakteerit > 500 cfu/g

Ammattitautina korvatut homeiden aiheuttamat astmat ja niiden epäilyt

Terveystarkastukset: ammattiastma

Alkutarkastus:

- Spirometria
  - jos astma todettu kouluikäisenä tai sen jälkeen
  - jos astmaan sopivia oireita
  - ei oireettomille
- Oirekysely aina, myös nuhaoireet

Määräaikaistarkastus:

(ensimmäisen 3 vuoden ajan vuosittain, sitten 1-3 vuoden välein)

- Spirometria vain, jos astmaan sopivia oireita
- Oirekysely aina, myös nuhaoireet (käynnin yhteydessä tai ilman käyntiä)
- Ihopistokokeista voi olla hyötyä erityistapauksissa (esim. entsyymit, happoanhydridit)

1

Tuntea työssä olevat ammattiastmaa aiheuttavat altisteet

2

Vähentää altistumista

3

Osata epäillä ammattinuhaa/ammattiastmaa

4

Teettää varhain PEF-työpaikkaseuranta

5

Tehdä lähete erikoissairaanhoidon (ja E-lausunto)

6

Todetussa ammattitaudissa varmistaa, että altistuminen aiheuttajalle loppunut/vähäinen.

